

ЗВОН

Беларуская штодзённая політычна-літэратурная часопісь.
Рукапісы павінны быць перапісаны чытальна. Аплат прынятых рукапісаў залежыць ад рэдакцыі. Рукапісы назад не выдаюцца.
Адрэс рэдакцыі і адміністрацыі:
м. Менск, Юбілейны дом.
• Цана нумару 1 марка.

ГОД ВЫДАНЬНЯ I.

РЭДАКЦЫЯ адчылена штодня ад 9—12 гадз. і ад 5—7 гадз.

Цана абвестак:

за 1 радок за тэкстам . . . 2 м.
шукаючым працы, за абвестку 2 м.

№ 20.

Менск, Серада 8 кастрычніка 1919 г.

№ 20.

На гэтых днях адчыняюцца Беларускія курсы для настаўнікаў Меншчыны. Запіс на курсы адбываецца штодня у Беларускай Школьнай Радзе, (Захараўская вул., б. Юбілейны Дом) ад 11—2 гадзін і ад 5—7 у вечары.

Кіраўнічы курсамі Я. Лесік.

Як адчыняць беларускія школы на Меншчыне.

Дагэтуль па весках і мястэчках Меншчыны існавалі найбольш школы з расійскай ды польскай выкладовай мовай; беларускіх школ было мала. Цяпер, калі ёсць магчымасьць праз выяўленьне волі народу мець замест расійскай школы — школу польскую ці беларускую, настаўнікі школ і сяляне павінны намагацца, каб на абшарах Меншчыны, дзе людзямь беларуская пераважывае ўсе другія нацыянальнасьці, беларуская школа стала звычайнай народнай школай у тых месцах і будынках, дзе была дагэтуль школа расейская.

Беларусізацыю школы старой настаўнік павінен весці ступянева, пачынаючы з першага адзеду. Беларускай Школьнай Рада Меншчыны будзе дапамагаць такім школам беларускімі падручнікамі і курсамі для настаўнікаў.

Дзеля адчынення беларускай школы замест былой расійскай, дзеля пераносу школы з адной вёскі ў другую, ці адкрыцця саўсім новай школы, трэба як мага хутчэй склікаць праз Урад гміны сход сялян, абгаварыць школьную справу і выбраць тымчасовы школьны Урад (накшталт Беларускай Гміннай Школьнай Рады) у складзе старшыні і сакратара. Каб хутчэй адчыніць навуку ў школах, гэты тымчасовы Урад Школьны павінен зараз-жа пасля сходу падаць пастановы сходу беспасрэдна ці праз Начальніка району да школьнага рафэрэнта (інспэктар рэвізор) пры павятовым Камісару. Пастановы гэтыя робяцца ці на агульным сходзе гміны, ці на сходзе сялян школьнага району кожны раз у паразуменьні і з дазволу мясцовай улады.

Калі урад гміны ці павятовы школьны інспэктар абвешчаюць ад сябе дзень сходу, то трэба старацца, каб беларуская школьная справа не была загублена па віне сялян і каб галасы не прападалі, — сабірацца акуратна, бо магчыма, што за позьнім часам распачаць навуку ў гэты год, сходы такія паўтарацца ня будуць?

Каб ня было затрыманьня у

адчынення школы і распачатку навукі, вышэй памяненныя пастановы сходу абавязкова павінны мець такія данныя (гэтага патрабуе улада):

1. Спіс дзяцей, іх узрост, нацыянальнасьць, рэлігія, колькі гадоў вучыўся і дзе.

2. Ці ёсць цяпер там настаўнік ці настаўніца.

3. Прозьвішча і імя настаўніка, колькі ён мае гадоў і якой рэлігіі, дзе радзіўся, дзе адтрымаў прасьвету, колькі гадоў вучыў у гэтай школе і якія знае мовы.

4. Ці функцыянавала гэта школа (ці школы гміны) у прошлым годзе.

5. У якой мове выкладалася навука (калі на расійскіх падручніках, то ці ўжывалася ў гутарках з дзецьмі і у тлумачэньнях на лекцыях беларуская мова).

6. На якой мове хочаць бацькі, каб ішла навука ў школе ў гэтым годзе. (Калі галасы разбіваюцца, то адзначаць — колькі за беларускую, колькі за польскую ці жыдоускую).

7. Што згаджаюцца даваць бацькі на школу — грашмі ці натурай. (У тых месцах Віленшчыны, дзе такія сходы ўжо адбываліся, сяляне найбольш згаджаюцца даваць памяшканьне для школы, апал, асьвятленьне, сторажка, 100 руб. на месяц настаўніку, ці есьціку. Гэта апроч тых 300 руб., якія польская улада дакладуе даваць кожнаму настаўніку што месяцу, пачынаючы з 1-га жніўня (агуст), як субсыдыю.

8. Ці ёсць для школы адмысловы будынак і да каго ён належыць.

9. Спіс інвэнтару школы.

Беларуская Школьная Рада Меншчыны просіць настаўнікаў і сялян паведамляць Радз (м. Менск, Захараўская вул., б. Юбілейны Дом) аб становішчу школьнай справы на мясцох.

Калі хто-нібудзь з прадстаўнікоў улады на мясцох робіць перашкоды ў справе адчынення беларускай школы, то ніякія жалабы — заявы славаесныя ад імя сходу ці настаўніка школы ня — будуць прымацца Радай, калі ў гэтых жалабах ня будзе адзначана прозьвішча нарушацеля правоў людзямь, яго пасада, у чым вылілася перашкода, калі, у якіх фактах, ці на якім сходзе. Людзіны на жалабах павінны быць чытальнымі і па магчымасьці ў значным ліку.

Беларуская Школьная Рада Меншчыны.

Да жыдоўства.

Шмат гадоў, як вы жывецца на Беларусі побач з нашым народам. На нашай зямлі расьцьвітала ваша нацыянальная і эканамічная культура.

Месты і мястэчкі нашага краю парабіліся цэнтрамі, стварыўшы праз доўгія гады ажыўлены гандаль.

Наш селянін-хлебароб меў з вамі пастаянную стачкасьць.

Гістарычны лёс стварыў паміж жыдоўскім і беларускім грамадзянствам такія абаюдна-злучныя умовы жыцьця, без якіх нельга было абыйсьціся.

Разныя непаразуменьні паміж намі часам выяўляліся з прычыны жалезных апшугоў самадзержжаўнага расійскага ўраду, каторы душыў як жыдоў, так і беларусаў.

Ад расійскай чорнай сотні цярпелі і вы і мы.

Самае глумнае цярпенье беларускага народу пад маскоўскімі ўрадамі, — як самадзержжаўным, так і бальшавіцкім, — гэта зьдзекі над нашай нацыянальнай душой, сыстэматычнае нішчэньне беларускай самабытнасьці, культуры і г. д.

Наш край русыфікаваўся расійскім чыноўніцтвам, а над яго напорам і вамі.

Мы жыдоўскаму грамадзянству гэта ў віну ставім ня будзем — у гэтым вінавата сама гісторыя.

Але цяпер, у часе нашага культурнага адраджэньня, мы зьвяртаемся да вас:

Цікаўцеся болей сваім суседам-беларускім народам. Зьвярнеце і вы увагу на яго культуру і адраджэньне.

Лічцеся ня толькі грубай сілай каго-бы то не было, а і з імі на сустрэч нашаму сялянскаму руху.

Цяпер, калі у нас пачынае тварыцца новае жыцьце, мы хочам працаваць у згодзе з усімі народнасьцямі Беларусі — у тым ліку і з жыдоўскім грамадзянствам.

Клічамо вас да працы як сусед-суседа, як роўны-роўнага.

Я — Р.

Якая у нас інтэлігэнцыя.

(Канец).

Ёсць у нас людзі, якія яшчэ маюць нешта супольнае з народам, маюць энэргію і ахвоту да працы, якім баліць сэрца за пакуту народу і яны стараюцца дапамагчы яму. Працуюць, здаецца, яны, кла-

поцяца, усе нешта пачынаюць, а skutкаў няма. Выбіўшыся з роднае крыніцы, нямаючы гдзе папоўніць свае сілы, яны памаленьку заняпадаюць. На дарогу нацыянальнага адраджэння, на сьвет роднай культуры, яны ня выходзяць па той прастай прычыне, што нічога ад гэтым ня ведаюць. Але цікава яшчэ тое, што многіе з іх упарта ня хочучь пазнаеміцца з гісторыяй адраджэння Бацькаўшчыны. Як відаць, чужая, асымілярская школа так пакіравала розум, што людзі, вышаўшы з яе, як чорт крыжа, баяцца некае „інтрыгі“: польскае, ці расійскае, глядзя, гдзе хто вучыўся. Трэба асаблівага здарэння, каб прымусяць такога чалавека глянуць перад сабою здаровымі вачыма. Але усе-ж тут той грунт, гдзе насеньне, кінутае беларускімі пісьменьнікамі, скоро узыходзіць. У роднай літаратуры, у роднай песні і матчынай мове, яны знойдуць тую крыніцу, якая даець новыя сілы дзеля працы і пойдучь па дарозе адбудаваць роднай культуры.

Але такіх людзей ізноў-жанямнога. Нашы кветкі вырастуць у будучым, бо выходзяць яны з здаровых карэньняў на моцным грунце. Усе, што есьць здаровае і моцнае пойдзе да нас да супольнае працы. Кажуць: „аграмадная большасьць ухіліцца ад працы, за вамі ня пойдзе“. Як відаць, гэтая большасьць ня надта дарагая. Яна то пойдзе усюды, куды доля закіне, але карысьці ад гэтага ці будзе многа?

Ня дзіво, што народ беларускі не уважае сваей інтэлігенцыі і ня йдзе за ёю. Мабыць, у яго моцна заложан інстынкт самазахаванья. Бо як жа давераць і йці за незвычайна-хворымі людзьмі? Справа гэта небяспечная: трэба будзе і самому паміраць, як прыдзецца выміраць цяперашняй, так званай інтэлігенцыі.

А шкадаваць яе асабліва ня приходзіцца. Калі з дрэва выходзіць атожылак вялікі, але падгниўшы, яго зсякаюць, а пускаюць меншы, але мацнейшы.

М.—ч.

„Дыктатура пролетарыяту“ на Беларусі.

(Канец).

Зусім натуральна, не знайшоўшы апірышча сярод гэткага майстравага люду, бальшавікі маніліся арганізаваць як найцясьней сельска-гаспадарскіх рабочых—гашчыцкіх парабкоў і проста безземельных сялян. Але-ж калі мы бачылі вышай, што моцна пролетарызаваны майстры рабочы, які зьдзяляецца на Беларусі прадпача будучага прамысловага пролетарыяту, ня вельмі удзячны матэрыял для арганізацыі, дык навінны мы загадзя прызнацца што сельска-гаспадарскі рабочы для гэтай самай мэты абсалютна няздольны матэрыял. Парасцярушваны, яшчэ больш як майстры рабочы, гэты клас зямельных рабочых, жыўчы па асобных, далека адзін ад аднаго разселеных, дварох, спакойна цягне свой лёс патрыярхальна-

га панскага слугі, носячы у сабе, куды больш за гарадскога майстра цяжкае бярэме забабонаў няведы. Абсалютна безграмадны клас парабкоў, пры існуючым сацыяльным ладзе а ніяк ня можа з’арганізавацца сваімі уласнымі сіламі. А згуртованы апякаюча яго улада бальшавікоў, ен ізноў распадаецца, як толькі гэтая улада знімае з яго сваю апеку.

Пастаўленыя упоруч з панскімі парабкамі безземельныя вясковыя сяляне, будучы прыдушаны матэрыяльна яшчэ горш за дворных парабкоў і знаходзячыся у гэткай самай цемнаце няведы, ня ставяць з сябе ніякага апірышча для бальшавіцкае ідэі. Дзякуючы цемнаце, а праз гэта, і неарганізаванасьці безземельныя масы саўсім не пачуваюць сябе солідарнымі з бат-

рацкімі масамі—дворнымі парабкамі. Клясавое сьвядомасьці паміж нашым сельскім пролетарыятам няма, а страшэнныя уплывы клерыкалізму яшчэ больш яго разрозніваюць. Ня трэба запамінаць, што наш народ дзеліцца рэлігіяй на розныя, варожыя паміж сабою лагеры. Што клерыкалізм сярод сельскага пролетарыяту на Беларусі мае найбольшую сілу—можна ілюстраваць гэткам здарэннем з часу бальшавіцкай рэвалюцыі. У сьнежныя месяцы 1917, ці то у студзені 1918 року камісары „Западной области и фронта“ склікалі у Менску зьезд батрацкіх дэпутатаў з цэлае усходняй часткі Беларусі (заходняя была окупована немцамі). У самы разгар пясідзэння зьезду на вуліцы паказалася рэлігійная процэсія і уся маса прадстаўнікоў сялянскае беднаты, як адзін пакінула асірацеўшы бальшавіцкі прэзыдзіум зьезду, стройнымі радамі пацягнуўшыся за вулічнай процэсіяй, можа й назнарок прышкоўванай духавенствам на гэты час, каб дэманстраваць публічна сваю моц. Пры такім уплыве на зямельны пролетарыят абсалютна чужое для сацыялізму сілы, як клерыкалізм, разумеецца само сабою, што спроба бальшавікоў стварыць прыяны да іх вясковы сквадомы клас мусела пацяраць поуную няудачу. Паніжэнне прайзводнасьці зямлі праз тое, што вялікіе абшары яе нікім ня былі абсеены, а жывы і няжывы інвэнтар багатых двароў раскіданы дробнымі вясковымі сялянамі,—наводзіло галодны жах на душы дворных слугаў, прывыкных бачыць як той самы двор у руках пана даваў горы добра. Бальшавізм выветраў сярод безземельнага сялянства і дворных рабочых; ен вытыхаў, не пасьпеўшы як мае быць прычэпіцца у мязгох цемнае нашае беднаты, раскіданай па дварох і весках.

Спроба вызваць да жыцьця штучны пролетарыят, як і трэ было чакаць, не удалася і бальшавікі напэўна рабілі услякіе зьезды і батрацкія арганізацыі больш як

Тутарка аб беларускай мове.

(Глядз. № 18).

Пачытайце гісторыю нашага народу і вы пабачыце, што калісь-то у старыя часы, як наш народ меў сваю школу, ен быў шмат культурнейшы і здальнейшы, чымсе народ велікарускі. Калі цары маскоўскіе захадзіліся прасьвячаць свой народ, яны набіралі на Беларусі і на Украіне настаўнікаў. Так было пры цару Аляксею і пры яго сыну Пётры I. Калі-ж пазаводзілі у нас маскоўскіе школы, наш народ нібы застыў на адной меры і стаў можа яшчэ цямнейшы за маскоўцаў. Ды яно і ня дзіво: нашым дзецям приходзілася перавучываць мову і разам вучыцца гаварыць. Вось праз што нашы дзеці мусіць даужэй вучыцца у школе за тых, хто вучыцца на роднай мове. Праз гэта-ж самае далека ня усе дзеці канчаюць школу, хоць вучыцца пачынаюць многіе. Ды і то, канчаюць у нас школу толькі тые хлопцы, якіх бацькі загадзе адзначылі аддаць на службу у горад, на чыгунку, альбо у пісары, а на селлах астаюцца толькі тые, што навучыліся сяк-так

чытаць па складох. Дзеля гэтага рэдка хто у сяле і чытае, бо усе роўна нічога не разумее. Народ прасьвячаецца і развіцьце мае тагды, калі ен чытае кнігі ды газеты, а у нас выходзіць так, што чалавек, вывучыўшыся у школе парасійску, не разумее ні расійскай, ні сваей газэты ды кніжкі.

— Вось гэта праўда. Пакуль не было беларускіх газэтаў, дык іншы з нашых, бывала гаворыць: „Вось як-бы была газэта па нашаму, а то расійскую чытаеш—пытае цераз дзесятае“. А цяпер есьць і нашы газеты, але есьць словы часамі незразумелыя. Ну, але панашаму усе-ж яно панятлівей. Вось скажу за сябе... Я і школу скончыў і на службе, здаецца, добра наламаўся, а вазьму, бывала, расійскую газэту, так пытае цераз дзесятае разьбяру. А у сваей дык хіба сотага слова не разьбяру і то мусіць быць праз тое, што у нас, па селлах, пазабываліся людзі старажытных словаў, а шмат такі і новых словаў цяпер выгадавалася.

Праўда, трохі народ забыўся, а шмат словаў і ня знаў, бо у непрасьветанага сельскага люду не было словаў на усе тое, пра што цяпер пішуць у газэтах. На усе, што есьць у силе, нават на самую

кажуць, дзэле людскога вока, ніж дэле таго, каб практычна выкарыстаць, з'арганізаваныя па прыказу зверху, масы. Цёмныя, несвядомыя ня толькі класова, а нат і нацыянальна прыгнечаныя на працягу шмат гадоў нашыя працоўныя масы не маглі уцяміць сабе ідэалу „независимой Советской Социалистической Республики Белоруссии“. Масы гэтыя настолькі сама соцыялістычны, насколькі гэтая рэспубліка была беларускай.

З каго-ж яшчэ можна было б згуртаваць пролетарскую фікцыю нязьменна правішым намі камісарам „Западной области“, усім гэтым Мясніковым, Крывашэйным, Пікелям ды Калмановічам, якія пры усялякіх зьездах „советов“ усе-ж такі моцна трымаліся на сваіх дыктатарскіх крэслах, не адступаючы іх нікому. Абаперыцца на сярэдніх сялян, гэтых насіцеляў дробнабуржуазнай уласніцкай ідэалогіі? Але-ж тады трэ было б даць поўны прастор вузка-матэрыяльным інстынктам і апэтытам гэтага слою працоўнага народу, трэ было б адрачыся ад тых рэквізыцыяў і набораў да чырвонае арміі, якія былі проста няўхільнымі; гэта значыло адцяць самым сабе галаву — *вырачыся свайго камунізму*. Далей ісьці няма куды. Побач з сярэднім сялянствам у нас на Беларусі есьць ярка *выражаныя дробна-буржуазны клас* — засьцяпковая пляхта, якую бальшавікі толькі і маглі тытулаваць нацыянальна-велікарускім тэрмінам: *кулак*. Гэты, аджываючы свайго веку, рудымэнт дваранства быў куды горшым ворагам *камунізму*, ніж самы сыты маскоўскі „кулак“.

І бальшавікі цэрэмоніліся мала. Нязьменныя камісары і цэлая арда іх падданных таварышоў — чыноўнікаў правіла тэк, як сама хацела, лепячы на кожным парожнім плошце, ці на рагу вуліц, або проста на брамах нікому непатрэбныя дэкрэты, абсалютна не дапасаваныя да жыцця, наводзячы жах на усе жывое бязглуздым чырвоным тэро-

рам і разьвіваючы у самых сабе поўную імпотэнцыю, забіваючы у масах апошнюю каплю творчасці. Згуртаваныя у арганізацыю дамавой прыслугі, дворнік і кухарка зразумелі свае назначэньне так, што чуць ня пяць разоў на месяц трэбавалі падвышэньня пэнсіі, а падворнік, кухні і вуліцы маглі сабе дашчэнту загніваць ад бруду, робячыся расаднікамі пошасных хваробаў: тыфусу, воспы і інш. Люмпэнпролетарызаваныя лакеі, пакаеўкі, офіцыянты і швэйцары парабіліся казеннымі паразытамі — чыноўнікамі „советских столовых“, нацыяналізаваных отэляў і „домов советов“. Прысмактаўшыся так ці іначай да скарбовага добра гэтыя савецкія нахлебнікі мо і шчыра падтрымвалі (разумеюцца толькі словамі й штандарамі) „рабоча-сялянскую ўладу“ бюрократуа рэволюцыі, усемагучых камісараў і усезьнішчаючых надзвычайных камісіяў. Але якаво было тым, што стаялі далека ад розных савецкіх кухняў і складаў, тым майстрам — рамесьленікам, якія муселі уцякаць на веску далей ад жудаснае постаці касьцістага голаду, каб крывавым потам зарабіць, як ласку, ад мужыка — сярэдняка асьміну бульбы, ці пуд жытняе мукі, каб тым ухіліцца ад галоднае і халоднае сьмерці і выратаваць сямью сваю. Жартачкі пуд мукі мужык апэньваў у 1500—1700 руб., а возік крадзены з казеннага, ці панскага лесу дроў 300—400 руб., патрабуючы плату „рускімі“ (царскімі) грашыма. А тым часам побач з майстрам, працаваўшым за муку і бульбу, жыў прсты работнік-пякар з казеннае пякарні. Яму давалі паек і усёго толькі... 600 руб. на месяц. На бальшавіцкія часы гэта разумеюцца ня пэнсія, а сьмех адзін. Аднак жа, пякар, служачы разам з жонкаю у адной пякарні, спраўляў у сваяты маеўкі і вечна хадзіў з духам самагонкі. За якія-ж гэта капіталы? А вельмі проста: ел, (гэтак сама й жонка) штодня бралі, сколькі маглі панясыці казенна-

га хлеба і у сябе на кватэры прадавалі яго на пару рублеў таньней за спекулянтаў. Суседзі куплялі, маучалі і ценшыліся, што хлеб хоць есьць ды яшчэ крыху таньней, як усюды. Гэта адзін толькі факт, які я — пішучы гэтыя радкі — прасачыў сваімі уласнымі вачыма, а сколькі іх, гэтакіх фактаў высьлізнулося з-пад вачэй людзкіх! Ну й дзе-ж тут пролетарская свядомасьць, дзе тут пачуцьце солідарнасьці; дзе-ж тут пролетарская дыктатура? Яе не было. Бо не было таго, што носіць імя пролетарыяту, імя дружнае солідарнай, працоўнае арміі, на хрыбце сваім трымаючае сьвет. А што-ж было? Было скаламучанае мора цёмнага, ачмучанага людю, незразумешага праудзіва класавых інтарэсаў сваіх і стагнашага пад ценжарам свайго бязволья і несвядомасьці.

Крацоў Макара.

Мэморыял аб політычным і гаспадарчым палажэньні краю.

Зьвязак прадстаўнікоў польскіх прамыслоўцаў, земляўласнікаў, фабрыкантаў, рамесьленікаў, кооператараў і інш. галін польскай індустрыі ўклаў і падаў свайму ўраду „Мэморыял аб політычным і гаспадарчым палажэньні краю“ (ад 28-чэр 1919 г.). Мэморыял выкладае тые думкі, што у апрацаваньні законаў урад, а ня Сойм, павінен граць першую ролю. Сойм выяўляе толькі жаданьні і патрэбы народу, а задаволіць іх есьць абавязак Ураду. Па „Мэморыялу“ у сваей прцы Урад павінен трымацца такіх дзвех асноў: 1) „Урад павінен цэліцца да ажывеньня і падняцьця прадукцыйнасьці краю і 2) Урад павінен адначасна старанна бараніць усялякія гаспадарчыя вартасьці, пакуль на іх мейсцо, пад уплывам новых правоў, ня зьявіцца новыя вартасьці“.

Мэморыял зьвяртае увагу на тое, што прадукцыйнасьць працы

драбнічку у возе, ці у сасе, народ мае усе словы, а на тое, што дзеяцца за сьлом, у селяніна слоў няма; таму і у газэце ен некаторых словаў не разумее.

— А хіба ня можна пісаць кніжак ды газэт такую моваю, як напісаны, прыкладам казкі Сэржпутоўскага, ці некаторыя вершы Якуба Коласа. Тамака для мяне незразумелых словаў няма, а у газэце шмат выдуманых?...

— Так, але як ня можна цяпер расійскай газэты напісаць, скажам, мовай Пушкіна, так сама ня можна нашай газэты пісаць мовай казак Сэржпутоўскага, бо ня хопіць словаў. Разьвіваецца жыцьце, разьвіваецца і мова, вырабляюцца свае словы, успамінаюцца старыя, ці пазычаюцца чужаземныя. Так яно робіцца з усімі мовамі. У расійскай мове чужых словаў так многа, што ужо есьць, як вы знаеце, слоўнікі „иностранных слов“ лікам у колькі сот тысячаў слоў. Але за гэта ніхто не ганьбіць расійскіх пісьменьнікаў ды вучоных, за гэтыя незразумелыя словы, бо людзі звыкаюцца з імі яшчэ у школе. І у нас, каб вучыліся у школах на роднай мове, дык ня было б ніякай труднасьці чытаць газэты і кніжкі, але таго няма.

У нас на Беларусі нашы людзі рабілі толькі самую чорную работу, а такіх людзей, як настаўнікаў, розных чыноўнікаў, урад прысылаў з Маскоўшчыны, бо маскоўцы канечне налеглі абмаскаліць нас. А нашаму чалавеку калі і здаралася адтрымаць адукацыю, ен павінен быў шукаць сабе службы далека ад сваей радзімы і павінен быў забывацца аб сваім народзе. Таму-то нам і трэба дбаць, каб прасьвяціць наш народ. Трэба шырыць свае кніжкі, газэты ды заводзіць нашу мову у школах, як гэта рабілі людзі па іншых дзяржавах.

Перачытайце аб мінулым жыцьці усіх народаў і вы пабачыце, што толькі прасьвета у сваей роднай мове прабуджае народ ад векавога сну, выводзе яго з цемры і заняпаду на ясны сьвет, да лепшага жыцьця. І жыцьце нашага беларускага народу толькі тагды расьцьвіце, як мы разам з зямлей і волей будзем праводзіць у жыцьце народу здабыткі агульна-эўрапейскай культуры у роднай мове. Тагды толькі народ наш з пананаю будзе адносіцца да свайго нацыянальнага „Я“ і увойдзе у сусьветную сям'ю народаў, як роўны з роўным.

20 кастрычніка 1918 г. м. Менск.

Сымон Рак.

рабочых павіжаецца, і што гэта пагражае вялікаю небяспекаю дзяржаве.

У гэтых дзвех асновах выяўляецца вялікі дзяржаўны розум. Палепшэньце палажэньне рабочых і усёго народу можна толькі дарогаю справядлівага падзелу паміж працаўнікамі наробленых імі рачэй ужитку і прадуктаў.

Раз прадуктаў няма і невядома, ці будуць яны нароблены, то ніякая лічба грашавых знакаў не задаволяць патрэбу чалавека.

Дзяліць можна толькі тое, што ёсць. Чым больш выведзена на сьвет рачэй і прадуктаў, тым больш дастанецца іх кожнаму. Дастанца ж кожнаму павінна, столькі, каб патрэбнасьці арганізму былі задавалены. Другая аснова вельмі важная. Ня можна перадаць фабрык у рукі рабочых, калі можна сказаць напэўна, што прадукцыя фабрык будзе задаваць патрэбы толькі рабочых, а можа нават і саусім стане

Так сама і маенткі можна перадаць народу толькі пры варунках, што народ вырабіць у іх ня менш прадуктаў, як выраблялося первей, і абавязанца, апрача таго, даць гэтыя прадукты на рынак па справядлівай, а не спекуляцыйнай цане і ня менш, як первей.

Прогрэс жыцьця у тым, каб новая яго форма пры меншых затратах сіл лепей задавальняла усе патрэбы чалавека.

x.

БЕЛАРУСКАЯ КРОНІКА.

Паведамленьне Прадстаўніка беларусаў у Адэсе. У Менск прыехаў б. Старшыня Адэскае Беларускае Радзі і зрабіў паведамленьне Беларускаму Камітэту аб жыцьці і працы беларусаў у Адэсе. Паведамленьне было вельмі шырокае і абхоплівала час ад Гэтманшчыны да апошніх дзён. Зьмест паведамленьня, як вельмі цікавы матэрыял аб нацыянальнай працы беларусаў на чужыне, будзе паддзены ў „Звоне“ асобным артыкулам.

Польска-Беларускае Т-во у Менску, як паведамляе „Наш Край“, мае быць заснавана ў форме аддзелу Варшаўскага Т-ва. Мэтай паказанага Т-ва ёсць: 1) дабіцца цясьнейшага зьвязку між абодвамі народамі, 2) азнаёміць грамадзянства Польшчы з Беларусью, а грамадзянства Беларусі з Польшчай, 3) пашыраць ідэю лучнасьці Польшчы з Беларусью на асновах „роўны з роўным і вольны з вольным“ і г. д.

У зьвязку з гэтымі мэтамі Т-во мае рабіць штотыднёвыя дыскусійныя вечары.

Назначэньне п. Ч. Родзевіча. Як мы чулі, прадстаўнік Беларускага Камітэту у Менскім Магістратце, п.

Ч. Родзевіч, на дзех мае адтрымаць назначэньне на Памощніка Загадчыка Аддзелу Асьветы пры Упраўленьні Усходнімі Землямі, на якую пасаду кандыдатура яго была высунута Беларускай Школьнай Радай Меншчыны.

Палітычныя навiны.

Паўстаньне на Украіне.

ЛЬВОУ, 1-Х. Згодна з інфармацыямі Украінскага Бюро Прэсы, паўстаньне на Украіне проці Дэнікіна моцна падростае. Сяляне ізноў не давозяць спажывуных прадуктаў у Кіев і арганізуюць збройныя часьці для барацьбы з казацкімі бандамі.

Фош падтрымае Ліцьвіноў.

КОУНА. Літоускае корэспонд. бюро паведамляе з Парыжу: Маршал Фош заявіў літоускай дэлегацыі на мірнай канфэрэнцыі што ён стараецца, каб шэф французскай вайскавай місіі у Польшчы дабіўся адступленьня польскіх войск за прыойдзёную імі дэмаркацыйную лінію.

Вайна Украіны з Дэнікіным.

З Альбова паведамляюць, што 27-га верасьня Украінская Народ. Рэспубліка офіцыяльна абвесьціла вайну Дэнікіну.

МЕНСКАЕ ЖЫЦЦЕ.

У мястowym т-ве узаемнага ад агню страхаваньня адноўлены прыём страхаваньня, каторы ідзець цяпер вельмі жыва.

Сельска-гаспадарскі сьиндыкат. Па ініцыятыве групы асоб 15—20 г. мес. зноў пачынае функцыянаваць сельска-гаспадарскі сьиндыкат у Менску. Мэта сьиндыкату дастаўляць у высковыя таварыствы с.-гаспад. прылады і племянную жывелу.

Збор з нярухомых маённасьцяў м. Менску подлуг разасланых акладных лістоў (па ацэнцы 1916 г., павялічанай у 6 разоў), павінен быць унесены ў касу Магістрату не пазьней 20 кастрычніка, іначай спагоняць грошы адміністрацыйным чынам з дадаткам пэня ў 2%, лічучы ад 1 лістападу.

У акружным судзе, пакоі № 27, міравымі судзьдзямі Жыжнэўскім і Заброцкім, адчынены часовы прыём просьбаў аб зыскавых і у галоўных справах.

У губ. турме агульны лік арэштаваных—500 чал. Паек 1/2 ф. хлеба ў дзень. Маленькая царква, разбураная бальшавікамі, цяпер троху напраўлена.

Парахвіяльныя коопэратывы. Намечана залажыць коопэратыву пры кожнай праваслаўнай парахвіяльнай царкві м. Менску.

Цукер (пясок) у прыватнай прадажы каштуе цяпер 22 руб. фунт.

Мясо у прыватнай прадажы каштуе цяпер 7 руб. фунт.

Польская краёвая каса мае быць адчынена ў хуткім часе ў Менску.

Біржа. Апошнімі днямі ў Менску грашавы курс такі:

За 100 р. „кер.“—15 1/2 р. „цар.“

За 250 р. „дум.“—72 р. „цар.“

За 250 р. „сов.“—25 р. „цар.“

Аднака курс „думскіх“ ідзець у гару: ужо можна дзе кольвек дастаць за 250 руб. „дум.“—190 „цар.“.

БЕЛАРУСКІ ТЭАТР.

5 г. кастрычніка, у падзелю, Таварыствам Працаўнікоў Беларускага Мастацтва пастаўлена была ў гарадзкім тэатры 5-актовая драма У. Галубка „Бязродны“. Трагедыя сьраты-байструка Янкі Бязроднага цягнуцца праз цэлую пьесу бяз жаднага просьвіту. Небарак не знаходзіць шчасья навет і ў каханьні маладой дзяўчыны Гапкі—падчарыцы ні беднага гаспадара Супрона. У Супрона спраўляюць дажынкi. Молдазь весяліцца; сумуе адна Гапка. Пьяны Супрон прыводзіць як раз старшага стражніка Івана Марцівіча Качаргіна, каб пасватаць яму сваю падчарыцу. Зьявіўшагася сюды Янука Бязроднага Супрон праганяе са свайго надворку. Гапка рашуча адмаўляецца выйсьці замуж за Качаргіна; адмаўляецца яна і ў другім акце, і ня глядзячы на пагрозы, трымаючага ў руках бізун, п'янага зауседы айчыма, проста прапануе стражніку пайнуць іх хату. Маці Гапкі спачувае дачцэ. Калі прыходзіць у хату да Супрона прызваны ў салдаты Янук Бязродны, дык Супрон ня слухаючы а ніякіх словаў маліць Бязроднага, выганяе яго з хаты. Гапка прызнаецца мацеры, што яна скоро стане маткаю. Выходзячы з хаты Супрона, Бязродны пакідае тут сваю шапку. У Гапкі родзіцца дзіця ў той час, як з фронту ад Янука адтрымваецца ліст, што ён ранены. І шапку і ліст сваёго люблага Гапка трымае ў пасьцелі пад галавою. Гапка слабая. Каля яе маці і баба—знахарка, якая то варажыць, то шпэча каля хворае. Маці ідзе на фэльчара, а у яе адсутнасьць зьяўляецца Судрон, выпівае з знахаркаю бутэльку гаралкі і выганяе хворую Гапку з хаты. Забраўшы з калыскі дзіця, яна выходзіць. Скалечаны, зранены Янук вяртаецца з вайны, апіраючыся на кій, толькі тады, калі у хаце Гапкі ўжо нікога няма, а дзьверы і вокны забіты дошкамі. Гапка згінула. Супрон нагла памер на дарозе, а маці звар'яцела. Гэта расказваюць Бязроднаму ідучы на сход сяляне і знахарка, што натрапілі на калеку. Сюды жа трапляе і няшчасная звар'яцеўшая маці Гапкі і, аслупеўшы небарак—салдат глядзіць на яе, як на здань, ня могучы данытацца, ці яна пазнае яго... Бязродны адзін... Ён знаходзіць сярод лесу белую торбачку, з якой выцягвае сваю шапку. А тут-жа недалечка ляжыць толькі чарап яго Гапкі і дзіцяці яе...

Гэтакі смутны зьмест драмы густа перасыпаны высьлямі, а часамі й занадта камічнымі момэнтамі. Харошы пачатак першага акту (дажынкi у выкананьні хору Цяраўскага). Да бляц сьмешны і канец гэтага акту—танец Качаргіна у выкананьні самога аўтара пьесы. Наогул аўтор у ролі стражніка быў на сваім месцы. Добрым Супронам быў бы Сьвятляк, каб крыху менш крычаў, памятаючы, што ён ня ў дэсе, а на сьнегі. Пекная Гапка—Паўліна Васілек. Знахарка (Смолка) занадта нудная. Нудны гэтак сама і Бязродны (Мікола Менскі). Хаця гэта й ня дзіво—ён мусі першы раз на сьнегі. Ігра яго—не ігра, а безканечная стагната і дэклімацыя. У пьесе трапляюцца „русіцызмы“. Такіе словы, як „дзень“ „сабака“ чамусьці у жаночым, а не ў мужчынскім родзе. Пара артыстам знаць сваю граматыку.

Знаемь.

Рэдактар-выдавец

Ядв. ЛУЦЭВІЧ.